MODALITATEA SUBIECTIVĂ ÎN STRUCTURA TEXTULUI BELETRISTIC

Emilia OGLINDĂ
Universitatea de Stat din Moldova

Rezumat: Între modalitatea subiectivă şi modalităţile situativă, textuală, axiologică se atestă variate raporturi. Modalităţile subiectivă şi textuală dezvăluie modul de a aprecia realitatea şi sfera emoţională a emiţătorului, realizând funcţia persuasivă asupra destinatarului. În studiile de specialitate, corelaţia dintre modalitatea textuală şi alte tipuri de modalităţi (subiectivă, situativă, axiologică ş.a.) este abordată neunivoc. În cele ce urmează ne propunem să examinăm unele aspecte privind raporturile vizate.

Cuvinte-cheie: *text beletristic, modalitate subiectivă, textuală, axiologică, mărci emoţional-expresive*.

Subjective modality in the structure of the belletristic text

Abstract: Between the subjective modality and situational, textual and axiological modalities are noted various relations.The textual and subjective modality reveals the method of appreciation of the reality and the emotional sphere of the sender, making the persuasive function on the recipient.

In specialty studies, the correlation between textual modality and other types of modalities (subjective, situational, axiological, etc) is approached non-univocal. In the following, we propose to examine some aspects on relation targeted.

Key-words: *belletristic text, textual, subjective, axiological modality, emotionally-expressive marks*.

Un domeniu prioritar al lingvisticii contemporane îl constituie textul, ca produs al activităţii de vorbire [1]. Prof. E.Coşeriu relevă trei niveluri în domeniul limbajului: nivelul *universal*, „faptul de a vorbi sau „limbajul în general", nivelul *istoric* al limbilor istorice particulare şi nivelul *textelor*, „al actelor de vorbire … care sunt realizate de un anumit vorbitor într-o anumită situaţie". Savantul subliniază că „tot ceea ce este act de vorbire sau îmbinare a unor acte de vorbire relaţionate aparţine acestui al treilea nivel şi este text" [2, 25]. Vorbirea, fenomen de natură antropocentrică, i se opune limbii – sistem semiotic, apt a reflecta obiectele realităţii şi conceptele corespunzătoare [3,72].

În literatura de specialitate din ultimele decenii se acordă o atenţie deosebită categoriilor funcţional-semantice ale textului, cum ar fi personalitatea, temporalitatea, modalitatea [4, 6]. Savantul rus G.R. Galperin a evidenţiat, pentru prima dată, modalitatea textuală (auctorială), ce denotă influenţa unor factori extralingvistici, în special, personalitatea autorului, concepţia sa despre lume şi, în mare măsură, conţinutul relatat. În opinia exegetului, categoria menţionată se manifestă

neuniform în diferite fragmente ale textului, fiind exteriorizată prin intermediul sentințelor autoricești, al caracterizării personajelor, etc. [5, 115].

Modalitatea textuală, ale cărei semnificații modale se atestă în funcție de intențiile autorului și de organizarea structurală a operei în cauză, unește într-un tot întreg componentele textului, care nu mai este perceput ca un ansamblu de unități disparate, ci ca o operă integră. În studiile de specialitate, corelația dintre modalitatea textuală și alte tipuri de modalități (subiectivă, situativă, axiologică ș.a.) este abordată neunivoc. În cele ce urmează ne propunem să examinăm unele aspecte privind raporturile vizate.

Pornind de la definiția modalității drept categorie care „exprimă raportarea locutorului la un conținut propozițional, atitudinea sa cognitivă, volitivă sau evaluativă, față de stările de lucruri, reale sau potențiale, descrise prin limbaj", autorii „Gramaticii limbii române" (2005) disting, în baza criteriului semantic, modalitățile *epistemică* sau *cognitivă*, *deontică* sau *prescriptivă* (*voluntativă*) și *apreciativă* sau *evaluativă* [6, 671]. Este important de reținut că modalitatea, categorie subiectivă, bazată pe conceptul de „apreciere subiectivă de către locutor a celor comunicate", înglobează „o serie de valori determinate de felul în care vorbitorul vede situaţia din realitate descrisă prin enunţ" [7, 58].

În diferite lucrări se delimitează modalitatea *obiectivă*, axată pe raportul dintre enunț și realitatea extralingvistică, și modalitatea *subiectivă*, ce reliefează atitudinea locutorului față de conținutul comunicat. În opinia cercetătorului I.Bărbuță, cea dintâi se referă la raportul (real sau ireal) „stabilit între subiectul şi predicatul enunţului modalizat", pe când modalitatea subiectivă indică raportul „stabilit între locutor, în calitatea sa de sursă a aprecierii, şi conţinutul enunţului în ansamblu" [8, 68]. Investigațiile efectuate în baza teoriei câmpurilor funcţional-semantice [9];[10];[11] conțin o analiză detaliată a modalităţilor alethice, epistemice, deontice, axiologice, deziderative etc., care comportă un șir de semnificații modale și dispun de multipli modalizatori sau operatori.

Trebuie observat că între cele două tipuri de modalitate nu există o limită tranșantă, ceea ce împiedică clasificarea exhaustivă a modalităților, în ansamblu. Majoritatea semnificațiilor modalităţilor alethice și deontice (posibilitatea, imposibilitatea, necesitatea, obligativitatea, dorinţa ș.a.) sunt raportate la modalitatea obiectivă, pe când valorile modalității epistemice (certitudinea, incertitudinea, probabilitatea, ipoteza etc.) și cele ale modalităţii axiologice sau evaluative (apreciere modală pozitivă, apreciere modală negativă) se înscriu în sfera modalității subiective [12, 68 – 69].

Prezintă interes opinia conform căreia categoria analizată ar include sensurile de posibilitate și necesitate, privite dintr-o triplă perspectivă – ontică, deontică și epistemică. Astfel, câmpul funcțional-semantic al modalității subiective ar cuprinde, pe lângă sensurile modale subiective emoțional-expresive și evaluative, și

semnificațiile modale deontice și optativ-deziderative, impregnate de nuanțe subiective, în componența microcâmpurilor funcțional-semantice respective [13].

Această părere nu este lipsită de temei, dat fiind faptul că modalitățile alethică și deontică, în variate ambianțe, comportă o tentă subiectiv-apreciativă, ceea ce sesizăm în exemplele: „Cum, mamă, o fată de categoria Otiliei *să intre* în familia noastră? E-ngrozitor!" [Călinescu, EO, 117] / (Cred că) o fată de categoria Otiliei *nu poate intra* în familia noastră; „*Puteam* atunci *să accept* această gândire a lui ca pe ceva straniu…" [Preda, CMIDP, 27] / Credeam că această gândire a lui este stranie, cu toate acestea, *puteam să* o *accept*; „Cum *să mă alunge*, taică? se miră nevasta" [Rebreanu, I, 239] / (Nevasta se miră, deoarece) *nu puteau să* o *alunge*; „Își zise că va vorbi negreșit cu Grigore Iuga care *trebuie să facă dreptate*" [Rebreanu, R., 77] / (El îi va sugera lui) Grigore Iuga *să facă dreptate*. Repetarea unor sintagme sau propoziții intensifică semnificația subiectiv-apreciativă: „*Știți*! *Cum să nu știți*, coane Fănică, *să trăiți*! *tocma dumneavoastră să nu știți*!" [Caragiale, T., 106] / *Știți*! *Nu puteți să nu știți*...

În legătură cu cele semnalate, cercetătoarea P. Gherasim subliniază că „modalitățile au un rol de primă mărime în organizarea discursului", fapt care permite a distinge modalitățile *de enunțare*, ce „trimit la vorbitor (ca subiect al enunțării), marcând atitudinea enunțiativă a acestuia față de interlocutorul său", și modalitățile *de enunț* ce „trimit la vorbitor marcând atitudinea acestuia față de conținutul enunțului și realizând funcția expresivă a limbajului" [14, 41-42]. În unele studii se pune accentul pe corelația dintre modalitatea *enunțului*, redată explicit, cu ajutorul modurilor verbale, al verbelor modale și performative etc., și cea *textuală*, desemnată atât explicit, cât și implicit, de exemplu, cu ajutorul cuvintelor cu sens afectiv-apreciativ sau al topicii [15, 111 – 112].

Din cele relatate se desprinde ideea că modalitatea subiectivă preconizează modul în care locutorul percepe, estimează cele comunicate. În plan semantic, este apreciat gradul de veridicitate a conținutului enunțului din punctul de vedere al emițătorului și atitudinea acestuia față de conținutul în cauză [16,172]. Astfel, semnificațiile modalității subiective, pe care unii lingviști nu o diferențiază clar de cea textuală, evidențiază atitudinea mentală sau psihologică a locutorului.

Materialul disponibil scoate la iveală, în planul expresiei, multiple mărci ale modalității subiective:

- moduri verbale, în special, conjunctivul, asociate, de obicei, altor mijloace: „*Să*-i *dau* eu banul muncit în sudori de mine?" [Călinescu, EO, 279]; „Ce mai *nevastă ar fi* o fată ca asta!" [Călinescu, EO, 229]; „Sedil başa! Săracul! Mi-*ar fi dat* și pe degeaba! Ținea grozav de mult să nu mă mai vadă!"[Stancu, Ș., 123];
- unități lexicale și sintagme dotate cu sens modal și nuanțe emoțional-expresive: „Aceste vorbe *să fie scuipate* acelui ghiaur, a strigat prin spu-

ma de mânie a buzelor sale Mamac-Beg"[Sadoveanu, FJ, 203]; „*Nu* le-*ar ajuta* Dumnezeu şi Maica Precista! Bată-i mânia şi urgia cerului, cum te-au batjocorit ei pe tine!" [Rebreanu, I., 281];

- interjecții și adverbe: „O, cât *aş vrea să fiu* în locul tău" [Rebreanu, I., 215]; „Bineînţeles, Felix i-*ar fi plătit* lui terenul „foarte ieftin" [Călinescu, p. 251]; „Harnică și plină de voie bună, se încălzea un sat întreg lângă sufletul ei, pentru că lumina ochilor ceia căprui, *să*-i tot *vezi* și *să nu te saturi*!"[Druță, PBN, 44];
- forme diminutivale ale substantivelor, ale adjectivelor, etc: „Fata mea, fetiţa mea! *S*-o *dau* amantului meu! O aristocrată, unui paria!" [Eftimiu, R., 74]; „Și, scăpând din mâinile sale tot ce-a putut aduna, ciutureanul scotocește prin buzunare câțiva gologani, se duce la crâșmă și ia un sfert de monopol. *Ca să vezi* mata, n-are pământ, nici măcar atâtica nu-l are!" [Druță, PBN, 128]; „Dară ... Onăchel dragă... la ce *ar veni* ei chiar atât de mulți?"[Druță, PBN, 42];
- pronume personale (mai cu seamă, cel de persoana I-a), alături de alte mărci cu valoare subiectivă: „Da cum *n-aş vrea* eu, domnule părinte?" [Rebreanu, I., 194];
- cuvinte și propoziții incidente: „Atunci *aş fi*, în sfârşit, *eliberată*. *Aş putea să*-l *iubesc* în tihnă pe bietul meu Pascalopol" [Călinescu, EO, 237]; „Era – cum *ar fi spus* conu Iancu – bulversat" [Eftimiu, R., 200];
- variate sintagme, inclusiv frazeologisme: „Numai aşa *s-ar face* oameni de omenie"[Rebreanu, I., 28]; „*Aş fi curioasă să văd* ce harababură de holtei este la d-ta acasă!" [Călinescu, EO, 43]; „Ilona, aide, *şterge-o*! zise poruncitor, încruntând sprâncenele."[Rebreanu, PS,117];
- construcții sintactice, subordonate: „Cum *să învăţ*?! strigă Niculae deodată atât de indignat…că ridică şi braţele…" [Preda, M., 11]; „*Să fie* oare el acela care a avut îndrăzneala să-și apere poetul drag?!" [Dabija, TA, 31];
- repetiții: „Nu, n-ai de ce să mă ierţi. *Să* mă *ierţi* că m-am regăsit? *Să* mă *ierţi* că a biruit totuşi dragostea pentru tine? *Să* mă *ierţi*? De ce *să* mă *ierţi*?" [Busuioc, SA, 256]; „*Tu*! *Să-l înjunghii tu pe Ariston*?! Ha-ha-ha! Aș vrea să trăiesc s-o văd și pe asta! *Să-l înjunghii tu pe Ariston*..." [Stancu, Ș., 158];
- structuri eliptice: „*Ascultă*, Gross! Răspunse Bologa deodată jicnit. Când vei înceta tu de a executa ordinele, atunci *să faci imputări* altora! Până atunci, puţină modestie…" [Rebreanu, PS, 79];
- topică: „Un fecior de boier care stă şi se roteşte ca un păun între oameni de rând nu-i sănătos lucru: aşa *ar spune* şi comisul" [Sadoveanu, FJ, p. 53].

Mijloacele evidențiate de redare a semnificațiilor subiective dezvăluie modul de a gândi, de a aprecia realitatea și, îndeosebi, sfera emoțională a emițătorului, îndeplinind funcția persuasivă asupra destinatarului. Această particularitate este proprie atât modalității subiective, cât și celei textuale, care comportă două accepții. În sens restrictiv, modalitatea textuală comunică destinatarului atitudinea autorului față de cele relatate, punctul său de vedere. În sens larg, modalitatea menționată nu se referă doar la personalitatea autorului, ci și la personajele descrise, manifestându-se la toate nivelurile textului, inclusiv cel sintactic. O asemenea abordare estompează hotarul dintre modalitatea textuală și cea subiectivă, de aceea unii cercetători preferă termenul *modalitate subiectivă* cu referire la categoria în discuție [17], iar alții utilizează termenul *modalitate textuală subiectivă* [18,72-78]. Trebuie să ținem seama și de faptul că modalitatea subiectivă, spre deosebire de cea textuală, se actualizează atât în text, cât și la nivelul enunțului, indicând atitudinea subiectului (locutorului) față de o anumită situație (posibilă, probabilă, certă etc.).

În acest sens, este relevantă concepția lingvistului G.Ia. Solganik, care face distincție între mijloacele lingvistice (interne) și cele textuale (externe) ale modalității subiective [19]. Locutorul reprezintă un factor de primă importanță al modalității textuale (auctoriale), întemeiate pe două raporturi: cel dintre locutor și procesul vorbirii, pe de o parte, și cel dintre locutor și realitate, pe de altă parte.

Cât privește mijloacele de redare a modalității subiective, pare exagerată afirmația exegetului, potrivit căreia aceasta presupune prezența obligatorie în enunț a pronumelui personal de persoana I-a, iar ceilalți operatori, bunăoară interjecțiile, cuvintele incidente, repetiția, topica și intonația, ar avea un rol secundar. Mai mult decât atât: în variate anturaje, remarcăm îmbinarea diferitelor mărci, atestându-se frecvent, cu valoare modală subiectivă, lexical stilistic marcat, diferite tipuri de sintagme, etc.

În opinia unor cercetători, conceptul *modalitate auctorială* sau *textuală*, ce solicită descrierea premiselor de ordin emoțional-etic, a personalității autorului și a obiectivelor axiologice ale acestuia, ar reprezenta specia în raport cu noțiunea generică a modalității subiective [20, 13-21]. Nu trezește dubii funcția comunicativ-pragmatică a modalității textuale, transpuse de la nivelul enunțului la cel al situației de vorbire și al textului, pe prim plan situându-se actul comunicării, relația dintre autor și cititor [21].

În studiile de specialitate este examinată *modalitatea situativă*, care, asemenea modalității subiective, reflectă raportul dintre enunț și realitatea extralingvistică: destinatarului i se comunică, explicit sau implicit, părerea locutorului despre o anumită situație. Spre deosebire de modalitatea obiectivă, actualizată în opoziția real – ireal, modalitatea situativă concretizează acest raport din punctul

de vedere al caracterului posibil, necesar sau sau dorit al acțiunii respective [22, 7-12].

Limba română posedă diverse numeroase mărci ale modalității situative, printre care s-ar cuveni să menționăm îmbinări cu verbele: *a putea*, *a vrea*, *a trebui*, *a fi necesar*, *a fi obligat* și sinonimele lor contextuale, capabile să exprime, în anumite ambianțe, atitudinea personală, subiectivă față de cele relatate. În textul beletristic, modalitatea situativă își pierde valoarea obiectivă, atribuindu-i-se semnificații subiectiv-evaluative. Sunt concludente exemplele: „…săgetau din fugă, *ştiau să călărească* în picioare pe cal; aruncau cu mare dibăcie arcanul; *ştiau să zvârlă* din suliţă câlţi aprinşi în streşinile caselor" [Sadoveanu, FJ, p. 189]; „Un fuior de fum albăstrui se opinteşte să se înalţe dintre crengile pomilor…" [Rebreanu, I., 11]; „…înțelegând că trebuie să trăiască, fiindcă într-însa o ființă nouă bate la poarta vieţii" [Rebreanu, I., 248]; „Îi va veni şi lui aceea zi, nu putea să nu-i vie!" [Eftimiu, R., 130]; „El *ținea să lase* ocnașilor săi *impresia* de lup uman, care avea în grijă niște oi inumane" [Dabija, TA, 81].

Corelația dintre modalitatea textuală și cea axiologică, numită apreciativă sau evaluativă, este întremeiată pe componenta evaluativă și conceptul *evaluare*. Definită prin prisma modalității, îndeosebi a celei subiective, categoria *evaluării* solicită stabilirea de către locutor a tipului de legătură dintre subiect şi însuşirea ce-i este conferită. Sunt de semnalat două funcții ale acesteia: cea pragmatică, de a suscita atenția destinatarului, și cea de-a doua funcție, care „îi permite destinatarului să înțeleagă atitudinea sau reacția locutorului, chiar dacă nu i se oferă suficientă informație" [23, 87].

În opinia unor cercetători, sfera conceptuală a modalității axiologice este mai amplă în comparație cu domeniul modalității textuale: cea dintâi nu se reduce la un text aparte sau la un anumit autor, ci vizează atât prioritățile unei persoane concrete, cât și cele ale unei comunități etnoculturale la diferite etape de formare și dezvoltare a acesteia [24].

Cele enunțate în prezentul articol ne permit a conchide următoarele:

- Tipologia modalităților se bazează pe distincția dintre modalitatea *obiectivă*, axată pe raportul dintre enunț și realitatea extralingvistică, și modalitatea *subiectivă*, ce denotă atitudinea locutorului față de conținutul comunicat, modul în care locutorul percepe și estimează cele comunicate, apreciind gradul de veridicitate a conținutului enunțului. Între cele două tipuri de modalitate nu există o limită tranșantă.
- Cercetările efectuate în baza teoriei câmpurilor funcțional-semantice conțin o analiză detaliată a modalităților alethice, epistemice, deontice, axiologice, deziderative etc., care dispun de multipli modalizatori sau operatori și comportă un șir de valori modale, repartizate fie la modalitatea obiectivă, fie la cea subiectivă, în funcție de componenta evaluativă.

- Materialul lingvistic scoate în evidență penetrabilitatea hotarelor dintre microcâmpurile modalității subiective și caracterul polifuncțional al acesteia, care înglobează, pe lângă sensurile modale subiective emoțional-expresive și evaluative, și semnificațiile modale deontice și optativ-deziderative, impregnate de nuanțe subiective. Astfel, modalitățile alethică și deontică, în variate ambianțe, comportă o tentă subiectiv-apreciativă.
- În planul expresiei, modalitatea subiectivă beneficiază de multiple mărci: moduri verbale, verbe și locuțiuni verbale cu sens modal, adverbe și interjecții, cuvinte impregnate de semnificații emoțional-expresive, diverse îmbinări de cuvinte și frazeologisme, cuvinte și propoziții incidente, repetiții, forme diminutivale, topică etc.
- Între modalitatea subiectivă, pe de o parte, și modalitățile situativă, textuală, axiologică, pe de altă parte, se atestă variate raporturi. Astfel, modalitatea situativă, asemenea modalității subiective, reflectă părerea locutorului despre o anumită situație, concretizând raportul real – ireal din punctul de vedere al caracterului posibil, necesar sau sau dorit al acțiunii respective.
- Modalitățile subiectivă și textuală dezvăluie modul de a gândi, de a aprecia realitatea și sfera emoțională a emițătorului, îndeplinind funcția persuasivă asupra destinatarului. Spre deosebire de modalitatea textuală, cea subiectivă se manifestă atât în text, cât și la nivelul enunțului. Modalitățile analizate cuprind o componentă indispensabilă – cea evaluativă, fiind axate pe conceptul *evaluare*.

BIBLIOGRAFIE

1. DOSPINESCU, V. Eugeniu Coșeriu și lingvistica textului. În: Limba Română, nr. 5 – 6, anul XVIII, 2008. Disponibil: www.limbaromana.md/index.php?go=articole&n=454. Accesat: 5.04. 2018.
2. COȘERIU, E. Lingvistica textului. O introducere în hermeneutica sensului. Versiune românească și index de E.Munteanu și A.M.Prisăcaru, cu postfață de E.Munteanu. Iași: Editura Univ. „A.I.Cuza" Iași, 2013. ISBN: 978-973-703-910-1 Disponibil: www.academia.edu/.../Eugeniu_Coşeriu_Lingvistica_textului _O_introducere_în_her... Accesat: 5.03. 2018.
3. СОЛГАНИК, Г.Я. К проблеме модальности текста. В сборнике: Русский язык. Функционирование грамматических категорий. Текст и контекст. Виноградовские чтения. Москва: Наука, 1984. Disponibil: https://istina.msu.ru/collections/1448039/. Accesat: 5.03. 2018.

4. БОНДАРКО, А.В. Лингвистика текста в системе функционально-семантических категорий. В сборнике: Текст. Структура и семантика. Т. 1. Москва, 2001. с. 4-13.
5. ГАЛЬПЕРИН, Г.Р. Текст как объект лингвистического исследования. Москва, 1981; Изд. 4-е, стереотипное. Москва: КомКнига, 2006. — 144 с. ISBN 5-484-00618-X.
6. Gramatica limbii române. Vol. II. Enunțul / Coordonator: V. GUȚU ROMALO. București, 2008. ISBN: 973-27-1305-4.
7. BĂRBUȚĂ, I. Categoria modalităţii în limba română. În: Revistă de Lingvistică şi Ştiinţă Literară, nr. 3-4, (237-238), 2008, p. 58 -70.
8. BĂRBUȚĂ, I. Op. cit.
9. БОНДАРКО, А.В. Принципы функциональной грамматики и аспектологии. Москва, 2001. 208 с. ISBN: 5-8360-0236-3.
10. BORCHIN, M.I. Valorile modale ale conjunctivului. În: Analele Univ. de Vest, Timişoara, XLV, 2007, p. 75 – 92.
11. BORCHIN, M.I. Conjunctivul în enunţuri performative. În : Analele Univ. de vest din Timişoara, Seria Ştiinţe filologice, XLVIII, 2010, p. 96 – 117.
12. BĂRBUȚĂ, I. Op. cit.
13. ПАДУЧЕВА, Е.В. Модальность, 2016. Disponibil: rusgram.ru / Модальность. Accesat: 24. 07. 17.
14. GHERASIM, P. Semiotica modalităţilor. Iaşi: Editura Demiurg, 1997.
15. ТУРАЕВА, З.Я. Лингвистика текста и категория модальности. В: Вопросы языкознания. 1994. № 3. С. 105 - 114.
16. КРАСНОВА, Т. И. Субъективность — модальность (материалы активной грамматики). Санкт-Петербург: Изд-во Санкт-Петербургск. ун-та экономики и финансов, 2002. 189 с.ISBN 5-7310-1620-8
17. СТРАТИЙЧУК, Е.Ю. Персональность как текстообразующая категория художественного текста: на материале русского и английского языков: автореф. дис. … канд. филол. наук. Ростов н/Д, 2006.
18. VARZARI, E. Maximele şi expresiile latineşti – mărci ale modalităţii textuale subiective. În: Buletin de lingvistică, 2013, nr. 14, p. 72 – 78.
19. СОЛГАНИК, Г.Я. Очерки модального синтаксиса. Москва: Флинта, 2010. 136 с. ISBN 978-5-9765-0835-4
20. ВАУЛИНА, С. С., ДЕВИНА, О. В. Авторская модальность как текстообразующая категория (К постановке проблемы). В сборнике: Вестник Российского государственного университета им. И. Канта. 2010. Вып. S. С. 13-21.
21. ВАЛГИНА, Н.С. Теория текста. Учебное пособие. Москва: Логос, 2003. Disponibil:yanko.lib.ru/.../Валгина,%20Н.С.%20Теория%20текста.%20Москва,%20Логос.%2...

22. ВАУЛИНА, С.С. Модальность как коммуникативная категория: некоторые дискуссионные аспекты исследования. В сборнике: Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта. 2013. Вып. 8. С. 7—12. Disponibil:https://cyberleninka.ru/.../modalnost-kak kommunikativnaya-kategoriya-nekotorye-di... Accesat: 2. 08. 17.
23. ГАК, В.Г. Эмоции и оценки в структуре высказывания и текста. В: Вестник МГУ. 1997, №3, с. 87-95.
24. ДРОНОВА Л.П. Становление и эволюция модально-оценочной лексики русского языка: этнолингвистический аспект. Томск, 2006. 256 с. ISBN 5-7511-2031-5

Surse beletristice și abrevierile lor

1. BUSUIOC, A. Scrieri alese. Chișinău: Literatura artistică, 1981.
2. CARAGIALE, I.L. Teatru. București: Jurnalul național, 2010.
3. CĂLINESCU, G. Enigma Otiliei. Bucureşti, 2000.
4. DABIJA, N. Tema pentru acasă. Roman. Chişinău: Editura pentru Literatură şi Artă, 2011.
5. EFTIMIU, V. Romane. Bucureşti: Editura Cartea românească, 1989.
6. PREDA, M. Moromeţii. Vol. 1, Bucureşti: Editua 100 + 1 GRAMMAR, 1995**.**
7. PREDA, M. Cel mai iubit dintre pământeni.Vol. 1. Chişinău, 1990.
8. REBREANU, L. Răscoala. Bucureşti, 1957**.**
9. REBREANU, L. Pădurea spânzuraţilor. Bucureşti: Editura Minerva, 1972.
10. REBREANU, L. Ion. Chişinău: Hyperion, 1992**.**
11. SADOVEANU, M. Fraţii Jderi. Vol. 1, Bucureşti: Editura Minerva, 1981.